

NORMAN OHLER • Harro ile Libertas

NORMAN OHLER 1970'te doğdu. ABD ve Almanya'da öğrenim gördü. Gazetecilik yaptı. Romanları ve araştırmaları yayımlandı, senaryolar yazdı. 2015'te çıkan *Der totale Rausch - Drogen im Dritten Reich* [Total Sarhoşluk - Üçüncü Reich'ta Uyuşturucular] adlı kitabıyla büyük ilgi uyandırdı, otuz dile çevrildi.

Harro & Libertas. Eine Geschichte von Liebe und Widerstand

© 2019, Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln

Bu kitabın yayın hakları Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 3049 • Politika Dizisi 213

ISBN-13: 978-975-05-3155-2

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR İsmet Melenagzı

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NORMAN OHLER

Harro ile Libertas

Bir Aşk ve Direniş Hikâyesi

Harro & Libertas

Eine Geschichte von Liebe und Widerstand

ÇEVİREN *Tanıl Bora*

Çocuklara...

“Harika bir konu olurdu, o kadar yasak olmasaydı.”

Bir Gestapo komiseri¹

*“Geçmişin tarihî değerlendirmesini yapmak demek,
‘aslında nasıl olmuş olduğunu’ idrak etmek değildir.*

*Bir tehlike ânında çakan şimşek misali
bir hatırayı zapt etmek demektir.”*

Walter Benjamin

1 Wolfgang Havemann, *Bericht, Gedenkstätte Deutscher Widerstand* (GDW), Sammlung Rote Kapelle (RK), s. 41.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
Ön deęini	13
Tam ortasına atlayış	21
BİRİNCİ BÖLÜM	
<i>Gegner</i> (1932-1933)	33
İKİNCİ BÖLÜM	
Kariyer ve Evlilik (1933-1939)	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Direnış ve Aşk (1939-1942)	155
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Hasımla Mücadele (1942 Sonbaharı)	273
Restitutio Memoriae	361
KAYNAKÇA	371

TEŞEKKÜR

Bu projeye büyük bir itimatla eşlik eden ve bu karmaşık konuda yolumu bulabilmeme yardımcı olan Hans Coppi'ye teşekkür ederim. Yaptığı bütün araştırmalar için, keza önerileri için, sorularımı cevaplamaya ayırdığı bütün o vakit ve gösterdiği sabır için ona kalpten müteşekkirim. Zaten en fazla teşekkür borçlu olduklarım, bu hikâyeyle gayet doğrudan bağlantılı olan, çünkü en yakınlarının hikâyesinin bir parçası olduğu kişilerdir: Bahçesinde beni kendi eliyle pişirdiği vişneli kurabiyeyle ve önemli bilgilerle ağırlayan Karin Reetz, John Graudenz'in kızı; kuledeki yazı ofisimde ziyaretime gelen ve amcası Harro'ya sanki o da bizzat o duruyormuşçasına benzeyen Eva Schulze-Boysen; Goa'daki buluşmamızda kızkardeşiyle ilgili bilgilere belirleyici katkılarda bulunan Regina Schulze-Boysen; Mozart çalmayı çok seven babası, konser piyanisti Helmut'un *Almanya'nın Geleceğinden Duyulan Kaygı* broşürünü içinde taşıdığı evrak çantasını bana gösteren Stefan Roloff. Christian Weisenborn da, babasının henüz hiçbir tarihçinin değerlendiremediği, yayımlanmamış özel günlüğüne bakmamı sağlamakla paha biçilmez yardımda bulundu. Gösterdiği itimada candan teşekkür ederim!

Araştırmalarda paha biçilmez bir yardımcı olan Dr. Geertje Andresen'e özellikle teşekkür ederim. Federal Arşiv'de Gi-

sela von Poellnitz'le ilgili bulunan ayrıntıları ona borçluyum. Bu noktada, ideal bir çalışma mekânı bulduğum, ayrıca görsel malzeme desteği de veren Alman Direnişi Hafıza Mekânı'na da şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Nidden'de bana Kuron Lagünü'ndeki Yahudi mülteciler hakkında çok şey anlatan Profesör Leiserowitz Hanım'a teşekkür etmek istiyorum. Bu bağlamda Libertas'la ilgili kitabı için Silke Kettelhake'ye de çok teşekkür. Sadık test okumacılarım faslında, bu kitapta özellikle tayin edici anda rotayı çizmeme yardım eden Roland Zag'a teşekkür borçluyum. Profesyonel yayın ekibini de unutmak istemiyorum, onlar olmadan bu kitap var olamazdı: temsilcilerim Andrew Nurnberg, Marei Pittner, Almanya'daki editörüm Lutz Dursthoff, ABD'deki editörüm Alex Littlefield ve yayıncılar Kerstin Gleba ve Helge Malchow.

Ayrıca Nuri ve Demian'a, kalbimin derinliklerinden gelen teşekkürü iletmek istiyorum – sadece varlıkları için. Ayrıca, bu arada vefat etmiş olan büyükbabama, Günışığı Evi'nin bahçesinde bana anlattığı hikâyeye için teşekkür etmek istiyorum. Belki de her şeyi başlatan, o oldu.

Ön deęini

0

On iki yaşlarımdayken, büyükbabamla büyükannemin evinin bahçesinde oturuyordum, Klingenthal'daydı ev, Almanya'nın güneybatısında, Elsass sınırına yakın küçük bir şehirde. Benim de doğduğum yerdir orası; Royal Air Force¹ tarafından yerle bir edilmiş olan beldenin barok binalarının yüzde doksan beşi 1945 Mart'ında hâlâ enkaz halindeydi. Birçokları neye maruz kaldıysa, aynısı büyükannemin ve büyükbabamın da başına gelmişti. Sahip oldukları hiçbir şey bombardımandan kurtulamamıştı. Bunun üzerine büyükbabam savaştan sonra yeni bir ev inşa etti, "kendi elleriyle, molozlardan." *Günüşiği Evi* adıyla takdis etti orayı, Klingenthal'dan oraya uzanan patıkaya da Wiesengrund adını koydu, sonra resmî şehir haritalarında da o adla tescil edildi.

Sık sık *Kızma Birader* oynardık *Günüşiği Evi*'nin bahçesinde, ilk zarları atmadan evvel büyükbabam hep derdi ki: "Oyun sert oynanır, sert ama adil!" Adil oynamaya bir itirazım yoktu, *sertlikle* kastedilen de özellikle ciddi bir şey değildi, zira eğlenmek ve vakit geçirmek üzere kendi aramızda oynuyorduk sadece, yine de bu cümle her seferinde hafifçe korkuturdu beni.

1 Britanya Hava Kuvvetleri – ç.n.

Lakin o öğlen sonrasında, adil veya değil, oyuna başlamayı reddettim; bana illâ bir savaş hikâyesi anlatmazsa, olmazdı. Sabahleyin lisede bir toplama kampının kurtarılmasıyla ilgili bir belgesel film izlemiştik, benekli suratlarda gözlük dağları, kurguda araya Alman halkının coşkulu tezahürat sahnelerini katmışlar etkili bir şekilde, hiçbirimizin sınıfı terk etmesine de izin vermemişlerdi.

İşte ben de büyükbabamın bu işlerle bir alâkası olup olmadığını öğrenmek istiyordum. Önce kafasını salladı, *Kızma Bibrader*'e başlamak istiyordu. Ama iki fildişi renkli zarı aldım elim, ısrarla yüzüne baktım. Güneş ışıkları elma ağaçlarının yaprakları arasından masamıza düşüyor, sarı zeminli oyun tahtasının üzerine bir ışık ve gölge deseni çiziyordu. Dedi ki, kendisi sadece Reich² Demiryolları için çalışmıştı. Yeni bir şey değildi bu benim için, daha ilginç bir şeyler anlatması için basturdum.

Düşüncelerinde kaybolmuş halde, Wiesengrund'la sınırı oluşturan mavi ladinlere doğru dikti bakışlarını. Sonra öksürdü. En nihayet usulca ve sanki lâf arasında bir şeye değinirmişçesine, her zaman hakiki ve şevkli bir demiryolcu olduğunu anlattı, çünkü demiryolu olayıyla özdeşleşen güvenilirliği ve dakikliği seviyordu. Sonra olanların nasıl olabildiğini asla tasavvur edememişti. Hemen sordum: Sonra neler oldu ki? Duraksayarak, mühendis olarak çalıştığını söyledi – mühendisin ne olduğunu biliyor muydum? O kadar iyi bilmememe rağmen başımla onayladım. Savaş sırasında, diye devam etti, Kuzey Bohemya'da Brûx'e çıkmıştı tayini, Aussig-Komotau, Pilsen-Priessen ve Prag-Dux hatlarının kesiştiği üçra bir köşe.

Bir kış akşamı, taze yüksek kar, rayların kapkara traverslerini, çayırıları, ağaçları, donmuş nehri, Eger'i kaplamışken, diye anlattı büyükbabam mütereddit bir sesle, yeni gelen bir tren manevra yaptırılıp yan hatta çekildi, hayvan taşıma vagonları bağlanmış uzun bir yük treniydi, âcil bir cephane nakliyesine yol vermesi gerekiyordu. Tekerlekler ciyaklayarak makası sıyrıp geçtiler, bağırışlar yankılandı, upuzun bir düdük öttü. Bu-

2 İmparatorluk. 1871-1945 yılları arasında kullanılan adıyla Alman İmparatorluğu kastediliyor – ç.n.

har fokurdadı, sonra yitip gitti. Hayvan taşıma vagonlarını ayırdılar. Sükûnet, beyaz vadiye geri döndü.

Ters bir şeyler vardı. Büyükbabam hissetmişti; bunu ona demiryolcu önsezisi söylüyordu. Biraz sonra ufak hizmet binasından çıkıp yan hatta doğru yaklaştı. Donmuş Eger'in buzunun altında mırıldayan suyun sesi işitiliyordu sadece. Huzursuzca uzun vagon sırası boyunca yürüdü. Tam geri dönmeye yeltendiğinde, sürme kapılardan birinin yukarısındaki daracık menfezde bir şey kıpırdadı. Bir kurdeleye bağlanmış bir bakır tas sarktı aralıktan, vagonun ahşap duvarına çarpıp tangırdadı, kapı koluna takıldı kaldı, sonra kurtuldu oradan, yavaşça sallandı aşağı doğru ve rayların yanından karların içine dalıverdi. Hemen peşinden ip gerildi ve dolu kabı tekrar geri çekti. Bir çocuğun eli –menfezden ancak o geçebilirdi– görüldü yukarıda ve tası karşıladı. İnsandılar, davar değil!

Hayvan vagonlarında insanlar vardı. Ama nakliye talimnamelerine aykırıydı bu! Rezalet. Reich Demiryolları'nda böyle bir şey yapılamazdı. Asabiyete kapılan büyükbabam küçük bürosuna dönüp trenin nereye gideceğine baktı: Theresienstadt. Bu ad ona pek bir şey söylemiyordu. Protektora'nın³ sınır istasyonu olan Bauschowitz'in birkaç kilometre kuzeyinde küçük bir yer. Vagonlara bakmak üzere tekrar dışarı fırladı, fakat bu defa siyah üniformalı iki nöbetçi, makineli tüfeklerinin emniyetini açmış, raylar üzerinde koşar adım ona doğru geliyorlardı. SS.⁴ Büyükbabam geri döndü, bürosuna doğru seğirtti. Hüşnetli bir bağırış yolladılar arkasından, tehditkârca.

Savaş var, diye düşündü. Biraz sonra, iyice ısınmış hizmet binasının buğulanmış camlarından dışarı baktı. Savaşta kimse nakliye talimnamelerini sormaz. Savaş esirleri olmalı, Ruslar. Lakin bunun doğru olmadığını biliyordu. Tren Batı istikametinden gelmişti. El, bir çocuğa aitti. Buna karşı bir şey yapmayacağını da biliyordu. "SS'ten korkuyordum."

3 Bohemya ve Moravya Protektorası. Nazi Almanyası'nın, işgali altındaki Çekoslovakya'ya verdiği ad – ç.n.

4 Schutzstaffel: Koruma Bölüğü. Hitler'in güvenliğini sağlamak üzere kurulup, sonra genişleyerek Nazi rejiminin devasa seçkin güvenlik örgütüne dönüşmüştür – ç.n.

Bunları anlattı bana, sarı boyalı evinin, güneşin sel basmış gibi kapladığı bahçesinde... ve büyükbabam olduğu için onu çok sevmeme rağmen –kısaca Ba derdim ona hep–, nefret ettim ondan, o da hissetti bunu. *Kızma Birader*'e başladık.

Sonra tuhaf bir şey oldu. Oyunun ortasında elleri titremeye başladı, bana bakmak zorunda kalmamak için yana çevirdi başını, sesi kırık kırıktı: “O zaman, birisi Yahudilere neler yaptığımızı ortaya çıkarırsa bizim için kötü olur diye düşünmüştüm.”

Ona baktım, ağzımdan tek bir söz çıkmadı. Büyükbabamın sanki çok uzağında oturuyor olduğunu hissettim bir anda. Elini uzatıp dokunabilecek olmama rağmen muazzam bir mesafe açılmıştı aramızda. Her şey çok uzaklaşmıştı birden; etrafımızdaki bahçe, küçük masamızın arkasındaki elma ağaçları, masanın kendisi, başka bir boyuta geçmişti. Ona dokunamıyordum artık. Oyun figürlerini tahtada yürütemiyordum. Büyükannem heykel gibi oturuyordu yerinde, bulanık bir görüntü halindeydi, görüş alanımın sol çeperinde. Büyükbabam önümde bir yerlerde. Gözlerimi kapattım. Hiç ses yoktu. İşitilebilecek bir sükûnet vardı.

1

Berlin her zaman soğuk değildir. Şehrin akkor gibi yandığı yaz günleri olur, Brandenburg'un kumları sıcak sıcak ayak parmaklarına sürter. Sonra gökyüzü öyle tepelerde salınır ki, mavisinin kâinatın parçası olduğunu hissedersiniz. Sonra aynı anda çok şeyin olduğu ve hiçbir şeyin olmadığı şehir hayatı, kozmik bir hale bürünür. 1942 Ağustos'unda, birçok insanın, hayatlarında ilk defa Wannsee'e yelken yaptığı günler olmuştu, yetmiş beş yıl sonra da ağustosta oldu böyle günler. İşte o günlerden birinde Hans Coppi adlı bir adamla buluştum.

Hans o sıra yetmiş yedi yaşında, ama daha genç görünüyor. Zayıf, uzun boylu (tıpkı arkadaşlarının “uzun” babası dedikleri gibi), yuvarlak camlı gözlükler takıyor, uyanık, ironik bir bakışı var. Onunla bu buluşmamızın beni nereye götüreceği-

ni bilmiyorum. Gerçi Nazi dönemiyle ilgili bir inceleme kitabının yazarıyım fakat aslında romanlar yazmak veya filmler yapmak istiyorum. Ancak Hans Coppi'nin bana anlattığı *otantik* bir hikâye ve yeni bir incelemeyi gerektiriyor.

Hans, Soğuk Savaş döneminde Berlin'in doğusunda bir çeşit VIP⁵ olarak yetişmiş. Bu, orada *posthum*⁶ şöhret sayılan anne-babasından kaynaklanıyordu. Zira antifaşist direniş savaştısı tabir edilenlerdendiler. Annesi Nazilerin elinde tutukluken onu doğurma imkânı bulmuş, sonra davası başlamıştı ve sekiz ayın ardından giyotinle idam edilmeyi bekliyordu. Hassas sezgilere sahip doktoralı bir tarihçi olan Hans Coppi, ömrü boyunca o sıralar anne-babasına neler olduğunu, o 1942 yazında son bir defa yelken yapan bazı arkadaşları gibi neden o kadar genç öldüklerini anlamaya çabalamıştı.

Nazi rejimine karşı mücadele eden direnişçilerin en önemlilerini bildiğimi sanıyordum: 20 Temmuz 1944'teki bombalama eylemiyle Kont Schenk von Stauffenberg, kendi kendine bir tahrip kalıbı imal eden ve 1939'da Hitler'i birkaç dakikayla kaçırın manik bireysel eylemci Georg Elser, hem olağanüstü mütevazı hem isyankâr Sophie Scholl, onun morfin ve Pervitin⁷ kullanan erkek kardeşi Hans. Ancak Hans Coppi'nin anlattığına göre bu kanona dahil olan bir başka tarihsel hikâye daha vardı, babasının da arkadaşı olduğu bir çift etrafında dönen bir hikâye. Yıllar boyunca diktatörlükle mücadele eden iki insandı bunlar ve bu mücadele daima onların aşklarının içtenliğiyle ilgili bir mücadele de olmuştu. Adları Harro ve Libertas Schulze-Boysen'di, yıllar içinde çevrelerinde yüzden fazla kişi toplaşmış ve parlak bir şebeke meydana getirmişlerdi, neredeyse erkekler kadar kadınların da katıldığı bir ağ. Başka hiçbir grupta olmayan bir özellikti bu. Her şeyden fazla *yaşamak* isteyen genç insanların hikâyesiydi bu: yaşamak ve birbirlerini sevmek istiyorlardı – aşklarının tomurcuklandığı zamanın saati, ölüme kurulmuş olsa bile.

5 Very Important Person: Çok önemli kişi – ç.n.

6 Ölümlerinden sonra – ç.n.

7 Metamfetamin içerikli bir madde. Popüler adı "cesaret hâpi" – ç.n.

Hans Coppi'nin önüne koyduğu şey kolay değil: o zamanlar sahiden neler olmuş olduğunu ortaya çıkarmak. Çünkü Hitler Reich başkentinin kalbinde kendisine karşı yapılanları öğrendiğinde o kadar hiddetlenmişti ki, bu sıra dışı hadiselerin hafızadan silinip, tanınmayacak hale getirilecek şekilde tahrif edilmesi emrini vermişti. Harro ile Libertas ve diğerleri etrafındaki hakikat yok olmalı, kaybedilmeliydi. Az kalsın beceriyordu da, diktatör.

Hans Coppi'yle Engelbecken'de bir kafede buluşuyorum; Doğu ile Batı arasındaki dikiş yeri, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin eski başşehri ile eski duvar şehri Batı Berlin'in şehir efsanelerinin temas noktası. Sosyalist toplu konutlar, kuruluş devrinden⁸ kalma mutenalaştırılmış evlerle karşı karşıyalar burada. Schinkel'in öğrencilerinden birinin inşa ettiği Sankt Michael Kilisesi, bombardımanda kaybettiği çatısından hâlâ mahrum vaziyette gökyüzüne uzanmış; Hans Coppi de bu sıcak yaz öğleden sonrasında o gökyüzüne bakıyor gözlerini şüphyle kırıştırarak, çünkü biliyor, biriken sıcaklık akşamüzeri bu sahane ve bazen de gergin şehrin üzerine boşalmayı sever.

Küçük oğlum da benle beraber geldi bu buluşmaya, bir buçuk yaşından biraz fazla ama iki yaşındaymış gibi gösteriyor. Konuşmalarımızı, küçük Engelbecken Gölü'ndeki ördekler kadar ilginç bulmuyor. Oğlum, oraya fazla yaklaştığı ördeklerden birinin sazdan yuvasından çıkıp suya her dalışında, ayağa kalkıp onu frenliyorum, tıpış tıpış gölcüğün kenarına doğru yollanıyor çünkü, alıp masaya geri getiriyorum, sandalyeye oturtup ona madensuyuyla karışık ravent suyunu uzatıyorum. Belki de evde bıraksam daha iyi olurdu, tamamen buluşmamıza yoğunlaşabilmem için. Hans Coppi bu bölünmelerden rahatsız olmamış görünüyor. Dikkatle bizi izliyor.

Harro'nun 1942 Eylül'ünde tutuklanmasından yaklaşık iki hafta sonra anne-babası da tutuklandığında, o sırada annesi Hilde'nin karnında olan Hans bunu hissetmiş olabilir. Hilde önce başka kadınlarla beraber Alexanderplatz'taki polis hapis-

8 Almanya'da 19. yüzyılın ikinci yarısının başlarındaki hızlı iktisadî kalkınma dönemi – ç.n.

hanesine götürülmüş, ekim sonunda da karnı burnundayken Barnimstraße'deki kadın hapishanesine sevk edilmiş. Orada kasım sonunda çocuğunu dünyaya getirebilmiş ve Hans koymuş adını, kocasının adı aynı zamanda.

Birden irkiliyorum: bir şangırtı duyuyor, oğluma bakıyorum. Masada önünde duran gazlı ravent suyunun bulunduğu bardağın bir parçasını dişleyip koparmış. Durumu kavrayana kadar bir an geçiyor. Yarımay şeklindeki boşluk her şeyi açıkça anlatıyor. Dikkatle ağzımı yokluyor, mükemmel şekilli cam parçayı çıkarıyorum. Şükür, ufaklık zarar görmemiş! Hayretle bakıyorum ona, o da bana biraz affalamış bir bakışla mukabele ediyor. Çocukların cam ısırp parçalayabileceklerini bilmezdim, en azından bu işi bu kadar temiz yapabileceklerini. Belli ki çocuk da bilmiyormuş. Hans, başını sola doğru eğiyor: “Bayağı enerjik, delikanlı.” Bir anda neden çocuğumu bu görüşmeye getirdiğimi idrak ediyorum, çünkü birdenbire, oğlumun da ileride bir vakit tarihle meşgul olduğunda aynı Hans Coppi gibi bir hayat ustası olmasını diliyorum.

Berlin'de bu öğleden sonra hava sıcak, görüşmemiz bitince otomobille Wannsee'ye gidiyorum; hem yüzmek, hem de orada daha fazla ördek olduğu için. Ayrıca orası, hadiselerle yakından alâkalı bir su olduğu için. Günlerden 30 Ağustos 2017, Harro'nun tutuklanmasının tam tamına yetmiş beş yıl sonrası. Rüzgâr çıkıyor, fırtına yaklaşıyor.

2

Berlin'in Mitte [Merkez] semtinde iz sürüyorum. Bir zamanlar Reich Emniyet Karargâhı'nın olduğu yerde bugün *Terörün Topografyası* adını taşıyan bir hafıza mekânı bulunuyor. Gestapo merkezi buradaydı, Himmler'in burada bir bürosu vardı, her sabah iki saat yoga yapıp sonra günlük işlerine koyulurdu. Eichmann burada Yahudi Soykırımı'nı organize etti. Burada, takviyeli betonla tahkim edilmiş bodrumda Harro ve sonra Libertas da hapsedilmişti, keza Hans Coppi'nin babası da. Harro'nun

hücresi, 2 numaralı hücre, diğer hücreler gibi, artık mevcut değil. Royal Air Force'un bir bombardımanında bina ağır hasar görmüş, savaştan sonra da enkazı kaldırılmıştı. Yetmişli yıllarda burada bir yıkım firması faaliyet gösterdi, ayrıca dairevi bir test güzergâhında boş arazide ehliyet olmadan otomobilini gazlayabilirdiniz. Günümüzde, eskiden bodrumların olduğu yerde Harro Schulze-Boysen'in de anıldığı bir sergi yer alıyor.

Hans Coppi'yle açık hava sergisinin vitrinleri önünde karlaşıyorum. Kırılğan bir izlenim veriyor bugün, oğlumun nasıl olduğunu soruyor, sonra eski Tirpitz kıyısı boyunca Bendler Bloku yönünde yürüyoruz, Stauffenberg Caddesi'ndeki Federal Savunma Bakanlığı'na doğru. *Alman Direnişi Hafıza Mekânı*'nın yeri de orasıdır. Otuzlu yıllardan kalma kunt binada, dördüncü katta bir oda var. Her şey orada depolanmış, geçtiğimiz on yıllarda Hans Coppi Harro ile Libertas ve diğerlerinin etrafında cereyan eden hadiseleri aydınlatmak için yürüttüğü araştırmalarda bulduğu her şeyi oraya taşımış. Mektuplarla, fotoğraf albümleriyle, evraklarla ve görüşme notlarıyla, tanıklık kayıtlarıyla, günlüklerle, sorgu tutanaklarıyla dolu bir oda orası.

Aşağıda anlatılacak hadiselerin bazıları ne kadar acayip, dramatik veya olmayacak şeyler gibi görünürse görünsün... Bu kurgusal bir metin *değil*. Tırnak içine alınmış her şeyin dayandığı bir kaynak var. Mekân Berlin'dir, şimdiye dek nice metamorfozlar geçirmiş bir şehir, fakat orada hep benzer ihtiyaçları olan insanlar yaşamış: iyi yemek yemeyi seven, sinemaya veya dansa giden, aileleri olan, çocuklarını büyüten veya sadece birbirlerini sevmek isteyen insanlar. Yan masada siyah üniformalı tipler otursa bile kafelerde buluşan insanlar. Lekeye dönmüş renkler, zamanla, etrafına yayılan bir gri veya daha ziyade kahverengi. Kabul edilemeyecek siyasî koşullara nasıl tepki verilebileceği üzerine düşünen insanlar. Uyum sağlamayı icbar eden zamanlarda, nasıl davranılması gerektiğini düşünen. Reich Demiryolları'ndaki mühendislik işini hiçbir şey olmamış gibi sürdüren büyükbabamdan bariz biçimde farklı insanlar, aynı zamanda.

Norman Ohler, Berlin, şimdi